

«Για τον Αβραάμ Ευθυμιάδη η ψαλμωδία δεν ήταν τραγούδι, δεν ήταν καλλιτεχνία» (π. Γεώργιος Ανδρ. Σταθόπουλος)

/ [Πεμπτούσια](#)

Για τον Αβραάμ Ευθυμιάδη η ψαλμωδία δεν ήταν τραγούδι, δεν ήταν απλώς και μόνο καλλιτεχνία. Ήταν προπάντων προσευχή· προσευχή εξιδανικευμένη, καλλιτεχνία με προορισμό και στόχο να παλμοδοτεί τις πιο ευγενείς ψυχικές χορδές για μεταρσίωση και ένωση κατά τη Θεία Λατρεία με τον Δημιουργό Θεό. Η **Ελληνοχριστιανική Ορθοδοξολατρευτική Μουσική**, όπως ο ίδιος συνήθως την αποκαλούσε, ήταν γι αυτόν ουράνια, αγγελική, ανεπανάληπτη και αναντικατάστατη στο παγκόσμιο στερέωμα.

Παρακαλούσε τους συναδέλφους και τους μαθητές του ποτέ στη ζωή τους να μη λησμονούν κατά τη Θεία Λατρεία την παραγγελία του Αγίου Ιωάννου του Δαμασκηνού[1], ο οποίος νουθετεί απευθυνόμενος προς τους εργάτες και εραστές της ψαλτικής τέχνης «*Τήρει γάρ ψησί, τίνι παρίστασαι καί τί προσάδεις. Καί τότε πῶς ἀπολογήσει τῷ Κριτῇ, ρευστή γέ φύσις καί διαλυομένη τυγχάνων, ὧ ἄνθρωπε;*» [2]. «Όταν λέμε ένα «*Κύριε Ελέησον*» - έλεγε - να αισθανόμαστε την άόρατη μα ολοζώντανη και συνταρακτική παρουσία του Κυρίου. Να το λέμε στον τόνο που θα μπορούσαμε να το πούμε ευρισκόμενοι «*ένώπιος ένωπίω*» με το Θεό. Το ίδιο, φυσικά, όταν αναφερόμαστε στην Υπεραγία Θεοτόκο, τους Αγίους και γενικά σε κάθε ψαλμωδία μας. Με τις απαραίτητες αυτές προϋποθέσεις η φωνή και η μελωδία μας γίνεται κατάλληλη για το ιερό λειτούργημα που διακονούμε και είναι δυνατόν να ψάλλουμε «*Φωναίς Αισίαις*», όπως υπαγορεύεται από τον επιλύχνιο ύμνο, το «*Φώς ιλαρόν*»[3]. «*Φωναίς Αισίαις*» είναι τονισμένη και μελοποιημένη από τους Πατέρας της Εκκλησίας και τους παλαιούς μεγάλους δασκάλους η μουσικής

μας τέχνη. Γι' αυτό έχουμε χρέος ιερό, έλεγε πάντα, να τους ακολουθούμε και να γινόμαστε άξιοι συνεχιστές τους. Μόνον όταν ψάλλουμε «ὡς δεῖ ψάλλεσθαι», επιτυγχάνεται ο σκοπός της Θείας Λατρείας. Τότε και μόνον η προσευχή μας γίνεται ευάρεστη «Θεῶ καὶ ἀνθρώποις», όταν οι προσευχές - και όχι οι καλλιφωνες κραυγές μας - συντελούν στην μεταρσίωση και τον αγιασμό του πιστού λαού του Θεού, που μας έχει επιφορτίσει με το δύσκολο, ιερό και επίζηλο καθήκον να ψάλλουμε «ἐξ ὀνόματός» του, σαν στόμα δικό του».

Όλη η ζωή του σεβαστού δασκάλου ήταν μια διδασκαλία και συγχρόνως μια μαθητεία, τόσο στο χώρο της μουσικής μας όσο και στην εν γένει ζωή και πολιτεία του. Ήταν έως το τέλος της ζωής του φιλομαθής, γι' αυτό και αξιώθηκε να γίνει και πολυμαθής. Δεν δίσταζε να ερωτά ακόμα και μικρά παιδιά, όταν έβλεπε ότι έχει κάτι να διδαχθεί απ' αυτά. Ακόμα και στη μουσική, παρά την τεράστια θεωρητική του κατάρτιση, δεν ήταν ποτέ απόλυτος και δογματικός στις απόψεις του. Ήξερε να ακούει και να σέβεται την γνώμη του άλλου, ακόμα και αν αυτή ήταν εκ διαμέτρου αντίθετη με τη δική του. Χαιρόταν να ακούει κάτι νέο και από αυτό να παίρνει ερέθισμα για περαιτέρω προβληματισμό, μελέτη και έρευνα. Συνεχώς μελετούσε, αναζητούσε και δεν δίσταζε να παραδεχθεί το λάθος του. Όταν πριν δέκα περίπου χρόνια του ζήτησα μια σειρά από το «Τρίτομο Φωναίς Αισίαις» το οποίο ο ίδιος είχε αποσύρει και αντικαταστήσει με το «Νέον Τετράτομον Φωναίς Αισίαις» για κάποιον συνάδελφο, δεν δίστασε καθόλου, απεναντίας, θα έλεγα, με παρρησία μου απάντησε ότι «αυτά είχαν πολλά λάθη και ενώ έχω δεν μπορώ να τα δώσω».

Προσπαθούσε απεγνωσμένα να βρει συναδέλφους που να ήταν πραγματικοί «ΙΕΡΟΨΑΛΤΕΣ». Συνήθης ήταν ο λόγος του ότι «ο τελευταίος Ιεροψάλτης που ο ίδιος είχα τη ευλογία να γνωρίσει ήταν ο Κ. Πρίγγος». Όχι για την καλλιφωνία ή τις γνώσεις του, αλλά διότι την ώρα της λατρείας, επάνω στο αναλόγιο κατάφερνε να ψάλλει προσευχόμενος και με κατάνυξη. Δίψαγε και συγκινούνταν βαθύτατα όταν συναντούσε έναν τέτοιο «Ιεροψάλτη». Όταν προ δεκαετίας και πλέον βρέθηκε στο Πατριαρχείο την ημέρα των Χριστουγέννων να κάθεται στο παραθρόνιο, δίπλα στον Άρχοντα Πρωτοψάλτη Λ. Αστέρη[4], συμπάλλοντας και συμπροσευχόμενος και άκουσε - κατά μαρτυρία του ιδίου - τον τέως Άρχοντα Λαμπαδάριο Β. Εμμανουηλίδη[5], να ψάλλει το Κοινωνικό «Λύτρωσιν απέστειλε...» με κατάνυξη, ηρεμία, τάξη και συντριβή καρδιάς, δεν δίστασε ο Ευθυμιάδης να κατέβει από το δεξιό αναλόγιο, να περάσει στο αριστερό, και με ταπείνωση να φιλήσει το χέρι του τέως Άρχοντος Λαμπαδαρίου, αφού στο πρόσωπο του και στο ψάλσιμό του είδε και άκουσε να ενσαρκώνεται ο πραγματικός Ιεροψάλτης.

Αξίζει εδώ να επισημανθεί η εν πολλοίς διαφορετική άποψη που είχε σχετικά με τη

μέθοδο διδασκαλίας του Σίμωνα Καρρά, αν και εύκολα κανείς μπορεί να δει στο έργο του, θεωρητικό και μελοποιητικό, πολλά κοινά στοιχεία και ελάχιστες διαφορές. Ο Ευθυμιάδης, όμως, είχε τους δυο τόμους του Θεωρητικού έργου του Καρρά στο σαλόνι του, και φυσικά το είχε καλά μελετήσει. Και ο Καρράς είχε εκφραστεί θετικά για το θεωρητικό έργο του Ευθυμιάδη, σύμφωνα με ιδιόχειρο σημείωμα που κατείχε στο αρχείο του ο μακαριστός Άρχων Πρωτοψάλτης Λουκούργος Αγγελόπουλος. Για τον Λ. Αγγελόπουλο δε ο Ευθυμιάδης έτρεφε μεγάλο σεβασμό και εκτιμούσε αφάνταστα την εργασία του. Αυτός ήταν άλλωστε ο λόγος για τον οποίο ο Ευθυμιάδης, όταν βρίσκονταν στην Αθήνα, εκκλησιάζονταν στην Αγία Ειρήνη της οδού Αιόλου, όπου έψαλλε ο Λουκούργος Αγγελόπουλος με τους μαθητές του.

Ανεξίτηλα θα παραμείνει χαραγμένη στη μνήμη και την καρδιά μου η εικόνα του αοίδιμου πλέον δασκάλου Αβραάμ Ευθυμιάδη να ψάλλει στο δεξιό αναλόγιο του Ιερού Προσκυνηματος του Αγίου Νικολάου Σπάτα Αχαΐας, όπου εγώ έψαλα ως λαϊκός τότε, να συγκλονίζεται και να συνεπαίρνεται προς τα ουράνια προσευχόμενος κατά την ώρα της Θείας Λατρείας. Δεν ήταν λίγες οι φορές που δεν κατάφερνε να συγκρατήσει τη συγκίνηση και τη συντριβή της καρδιάς του, που τα μάτια του ατενίζοντας την εικόνα της Υπεραγίας Θεοτόκου βούρκωναν και έτρεχαν δάκρυα. Κάθε Θεία Λειτουργία γι' αυτόν ήταν μοναδική και ίσως και η τελευταία, όπως έλεγε, γι' αυτό προσπαθούσε να τη ζήσει με όλο του το είναι.

Σχετικά τέλος με την προσωπική του ζωή, δεν θα ήταν υπερβολικός ο χαρακτηρισμός του «κοσμοκαλόγερου», αφού η προσευχή, η εγκράτεια, η νηστεία, η ταπείνωση και η άσκηση ήταν γι' αυτόν καθημερινό βίωμα. Λιτός και απέριττος κατά πάντα, αλλά με μία ευγένεια και αρχοντιά που πολλοί μεγαλοσχήμονες θα ζήλευαν. Αξιοπρεπής και ευγενής έως το τέλος του, προσπαθούσε να μην γίνεται βάρος σε κανέναν, αλλά και δίχως να προσβάλλει και να στεναχωρεί κανέναν. Είχε σαν αρχή στη ζωή του να μην δέχεται δώρα και φιλοφρονήσεις από κανέναν. Τα απέφευγε με ευγένεια και μαεστρία υποδειγματική.

Ήταν ο άνθρωπος της προσφοράς και της αγάπης προς τον συνάνθρωπο. Βοηθούσε τους πάντες ανιδιοτελώς. Δεν ήταν λίγοι φυσικά αυτοί – κυρίως συνάδελφοι – που στάθηκαν απέναντι του αγνώμονες. Ο μακαριστός, όμως, δεν τους κρατούσε καμία πικρία και εμπάθεια. Ποίος ζήτησε τη βοήθεια του και δεν την είχε απλόχερα και δίχως κανένα κόστος; Ποίος θα ξεχάσει ότι δίδασκε στο σπίτι του φίλους και μαθητές του, χωρίς ποτέ να λάβει αμοιβή από κανέναν; Χαριτολογώντας δε τους έλεγε πριν αρχίσουν το μάθημα στο σπίτι του ότι αντί για χρήματα «είσαι χρεωμένος να πας στην κουζίνα και να φτιάξεις καφέ να πιούμε».

[1] Παναγιώτου κ. Χρήστου, *Ιωάννης ο Δαμασκηνός*, Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια, τόμος 6^{ος}, Έκδοσις- Ιδιοκτησία - Διεύθυνσις Αθανάσιος Μαρτίνος, Αθήνα 1965, σσ. 1218-1232.

[2] Χρυσάνθου, *Κεφάλαιο ΣΤ΄, Χρήσις της Μουσικής*, Θεωρητικό Μέγα της Μουσικής, § 445, υποσ. α΄, κριτική έκδοση υπό Γεωργίου Κωνσταντίνου, Βατοπαιδινή Μουσική Βίβλος, Μουσικολογικά Μελετήματα 1, έκδ. Ιερά Μεγίστη Μονή του Βατοπαιδίου, σ΄. 529.

[3] Επιλύχνιος Ευχαριστία, *Εγκόλπιον του Αναγνώστου*, έκδ. Αποστολικής Διακονίας της Εκκλησίας της Ελλάδος, ανατύπωσις Θ΄, Αθήνα 1982, σ. 9.

[4] Ολυμπίας Τολίκα, *Επίτομο Εγκυκλοπαιδικό Λεξικό της Βυζαντινής Μουσικής*, ό.π., σ. 50 και Φίλιππου Οικονόμου, *Βυζαντινή Εκκλησιαστική Μουσική και Ψαλμωδία*, ό.π., σ. 87.

[5] Ολυμπίας Τολίκα, *Επίτομο Εγκυκλοπαιδικό Λεξικό της Βυζαντινής Μουσικής*, ό.π., σ. 112 και Φίλιππου Οικονόμου, *Βυζαντινή Εκκλησιαστική Μουσική και Ψαλμωδία*, ό.π., σ. 131.

Σημείωση: Η παρούσα ανάρτηση αποτελεί απόσπασμα από την εργασία του π. Γεωργίου Σταθόπουλου με τίτλο: «Βιογραφία του Άρχοντος Μουσικοδιδασκάλου της Μ.τ.Χ.Ε. ΑΒΡΑΑΜ ΕΥΘΥΜΙΑΔΗ (1911 - 2005)».